

Prijatie Ukrajiny do NATO nie je v záujme Slovenska. A dohoda s USA?

- CZ24 News | 10. února 2022

RUSKO/USA/EU: Ani primitívny antiamerikanizmus, ani primitívna nenávisť voči Rusku, ani naivné rusofilstvo, ani nekritické zbožňovanie Ameriky nám nepomôže pochopiť, čo sa práve odohráva na geopolitickej šachovnici Európy a aké sú širšie súvislosti obrannej dohody medzi vládami Slovenskej republiky a Spojených štátov amerických.

NATO, USA a Atlantik

V čase studenej vojny, keď sa Sovietsky zväz rozpínal od východnej hranice Poľska na severe, po východnú hranicu Rumunska na juhu, jeho súčasťou boli Gruzínsko, Arménsko a Azerbajdžan na Južnom Kaukaze, Kazachstan, Turkménsko, Uzbekistan, Tadžikistan a Kirgizsko v Strednej Ázii, a keď sovietske politbyro ovládalo spriatelnené režimy v Nemeckej demokratickej republike, Poľsku, Československu, Maďarsku, Bulharsku a do roku 1968 aj v Rumunsku, plnilo NATO dôležitú protiváhu na eurázijskom kontinente. USA vstúpili v rokoch 1917 a 1944 do vojenských konfliktov v Európe, aby zabránili Nemecku zmocniť sa ruského prírodného bohatstva a britského vojenského námorníctva, pretože nechceli, aby Berlín kontroloval severný Atlantik. Po skončení druhej svetovej vojny zase USA s podporou západoeurópskych krajín vytvorili NATO, aby zabránili sovietskemu Rusku zmeniť náhlým útokom status quo v Európe a ohroziť tak nadvládu Washingtonu nad Atlantickým oceánom.

V roku 1989 sa prehnali strednou a východnou Európou zmeny režimov, v roku 1991 sa rozpadol Sovietsky zväz a Rusko zažilo dekádu politického a ekonomického chaosu, v roku 1993 vstúpila do platnosti Maastrichtská zmluva a nasledovalo prudké rozširovanie Európskej únie aj NATO na východ. Hnacím motorom rozširovania aliancie boli USA, pretože videli možnosť zrkadlového obrátenia výhody strategickej hĺbky bývalého Sovietskeho zväzu. Odrazu to neboli Moskva a Varšavská zmluva, kto stál pred bránami západu, ale NATO rozpínajúce sa v širokej predsieni Ruska od Baltického po Čierne more.

I nejmenší finanční příspěvek velice pomáhá! Děkujeme!

CHCI PŘÍSPĚT

Rusko a rozširovanie NATO

Rusko nedokázalo tak zo subjektívnych, ako aj objektívnych dôvodov zabrániť rozširovaniu aliancie. Dokonca sa zdalo, že aj napriek nesúhlasu vedelo žiť s vedomím, že jej súčasťou sa stali nielen Česko, Slovensko, Maďarsko a Poľsko, ale aj tri pobaltské štáty (bývalé sovietske republiky Estónsko,

Lotyšsko a Litva). Z východného okraja Estónska do Petrohradu, teda z najkrajnejšieho cípu NATO do politického, ekonomického a kultúrneho centra severozápadného Ruska je to odrazu vzdušnou čiarou okolo 130 kilometrov.

Potom však prišiel rok 2008 a summit NATO v Bukurešti, kde dostali otvorenú pozvánku do aliancie aj Ukrajina a Gruzínsko. Od tej chvíle sa začali diať v Európe veci. V tom istom roku vybojovalo Rusko krátku vojnu s Gruzínskom a po zemne režimu v Kyjeve v štýle takzvannej farebnej revolúcie si Rusko v roku 2014 zobralo od Ukrajiny naspäť Krym. Dnes sa Moskva s Washingtonom a s celým NATO naťahuje o status Ukrajiny, pretože ak by sa aj ona stala členom aliancie, Rusko by bolo rovnako zraniteľné ako napríklad v 17. či 18. storočí.

Minulosť a súčasnosť NATO

Situácia však nevyzerá ružovo ani na strane NATO. Kým do roku 1991 spájal členské štáty aliancie rovnaký záujem, odvrátenie hrozby obsadenia západnej Európy Sovietskym zväzom, dnes takéto nebezpečenstvo neexistuje. Dokonca ani v kontexte prebiehajúcej ukrajinskej krízy sa nedá povedať, že by Portugalčania pociťovali rovnaké ohrozenie ako napríklad Poliaci. Nie je to však všetko. Napríklad Nemecko, kľúčový člen NATO v Európe, vníma Rusko úplne inak ako tri pobaltské republiky, pretože jeho priemysel je životne závislý od ruských surovín a plynu. Poľsko je zase vydesené z nemecko-ruského bratania sa a má na to historické dôvody. Inými slovami NATO stratilo pôvodný zmysel a jeho členské štáty (staré i nové či najnovšie) objavili nové národné záujmy v oblasti bezpečnosti a ekonomiky.

Spojené štáty si veľmi dobre uvedomujú, že z tohto pohľadu NATO dávno nefunguje, no napriek tomu podporovali a podporujú jeho rozširovanie, pretože jeho súčasťou je ešte stále magické zaklínadlo článku päť Washingtonskej zmluvy. Američania vedia, že Rusi vedia, že ak sa Moskva dostane do konfliktu s akýmkoľvek členom NATO, bude potenciálne vo vojne s celou alianciou. Preto Rusko tak veľmi oponuje ďalšiemu rozširovaniu NATO a USA naň zase tlačia.

Slovensko a geopolitický kontext

V tomto zložitom kontexte sa Slovensko ocitlo v nepeknom vnútornom spore o obrannú dohodu so Spojenými štátmi. Ako už bolo naznačené, NATO nefunguje tak, ako kedysi. Preto USA uzatvárajú dvojstranné dohody o spolupráci v oblasti obrany s jeho členskými štátmi. Jednoducho a priamo povedané Poliaci, Rumuni, Estónci, Lotyši a Litovčania sú viac pripravení bojovať ako napríklad Nemci, Belgičania či Portugalčania. Ak funguje NATO, nie je potrebná obranná dohoda s USA. Ak NATO nefunguje, tak je pre niektoré krajiny východnej Európy výhodná obranná dohoda s USA, respektíve užšia bezpečnostná spolupráca s Washingtonom. A do tretice je potrebné povedať, že ak nefunguje NATO, obranná spolupráca s niektorými krajinami východnej Európy je výhodná predovšetkým pre USA.

Vzhľadom na geografickú polohu Slovensko nepotrebovalo byť členom NATO tak, ako ho tam chceli mať USA. Lenže Slovensko sa nutne potrebovalo stať členom Európskej únie, pretože jeho ekonomika by bola bez prístupu k spoločnému trhu ešte slabšia, ako je dnes. A keďže na rozširovanie únie mali a dodnes majú nemalý vplyv Spojené štáty, Slovenská republika vlastne ani nemala na výber. Usilovať sa o členstvo v aliancii sa rovnalo naplneniu cieľa získať status členského štátu EÚ. Trochu inak to bolo v prípade dvoch balkánskych členov. Washington veľmi potreboval mať v NATO Rumunsko a Bulharsko, pretože obe krajiny tvoria dôležitú súčasť západnej časti čiernomorského regiónu. Aby si získal náklonnosť vlád v Bukurešti a Sofii, Biely dom vyvíjal enormný tlak na prijatie oboch krajín do EÚ. Rumunsko a Bulharsko boli prijaté za členov únie aj napriek tomu, že ani zďaleka nespĺňali prístupové kritériá.

Ak sa však vrátíme k úvahám o tom, či Slovensko potrebovalo členstvo v NATO, je potrebné otvorene priznať, že na túto otázku neexistuje jednoznačná odpoveď. Po skúsenostiach so studenou vojnou a okupáciou Československa po auguste 1968 bolo namieste zvažovať, ako sa má krajina poistiť pred novou vlnou prípadného ruského rozpínania sa smerom na západ. Je potrebné mať na mysli, že Sovietsky zväz nielen trval na rozdelení sfér vplyvu v Európe po druhej svetovej vojne, ale si ich aj vojensky poistoval v dôsledku negatívnych historických skúseností troch obrovských invázií – v 18. storočí to boli Švédi, v 19. Napoleon a v 20. dvakrát Nemci. Inými slovami Rusko malo po druhej svetovej vojne mnoho dôvodov na to, aby trvalo na strategickej hĺbke jeho bezpečnosti siahajúcej od Pobaltia až do Berlína na severe, od východnej hranice Ukrajiny po Aš na západe a od Krymu až po Sozopol, respektíve Kaukaz na juhu. Rozpadom Sovietskeho zväzu sa stratila aj ruská strategická hĺbka a prirodzeným reflexom krajín s novo nadobudnutou slobodou bolo posunúť nárazníkové pásmo čo najviac na východ. Na druhej strane však bola úplne nereálna predstava, že by sa Rusko pokúsilo získať stratenú strategickú hĺbku naspäť, pretože to, o čo prišlo, získalo v roku 1945 len vďaka totálnemu vojenskému nasadeniu v druhej svetovej vojne. Niečo také bolo a v súčasných podmienkach aj ostáva neopakovateľné.

Dokonca ani v súvislosti s aktuálnym napätím okolo Ukrajiny nie je dôvod myslieť si, že by Rusko mohlo realisticky uvažovať o získaní strategickej hĺbky siahajúcej rovno do srdca Starého kontinentu. Aj preto neexistuje úplne jednoznačná odpoveď na otázku, či Slovensko potrebuje členstvo v NATO. Ak fyzické vzdialenosti a geografické prekážky hovoria v neprospech členstva, z politického hľadiska nie je úplne na škodu byť pod strechou kolektívnej bezpečnosti a čarovného zaklínadla piateho článku zmluvy. Z nej však vyplývajú nielen garancie, ale aj záväzky, a to opäť vnáša do odpovede na kľúčovú otázku byť či nebyť členom veľkú mieru nejednoznačnosti. Slovensko môže byť zaťahované do konfliktov, ktoré nie sú jeho spormi. V tomto ohľade máme málo spoločného s Pobaltím, ba dokonca aj so susedným Poľskom.

Slovensko a geografia

Pochopenie strategickej situácie si vyžaduje krátku geografickú rekapituláciu. Slovenská republika sa nenachádza na Severoeurópskej nížine, tradičnom bojisku veľkých európskych vojen. Slovensko je prevažne hornatá krajina a od severných nížin Európy nás v zásade pohodlne oddeľujú Karpaty. Z vojenského hľadiska nie je naším najzraniteľnejším miestom východná hranica s Ukrajinou, ale Juhoslovenská nížina, ťahajúca sa od hraníc s Maďarskom rovno do Košíc, kultúrno-politického a hospodárskeho centra východu Slovenska. Nížinatý je aj juhozápad krajiny, no ten je aspoň čiastočne chránený pred prípadnou inváziou riekou Dunaj. Avšak prakticky celý sever Slovenska je ohradený oblúkom Karpát, čo síce neznamená, že ide o neprekonateľnú prekážku, no z hľadiska ekonomiky boja sú pre prípadný masívny konflikt medzi východom a západom oveľa vhodnejšie už spomínané nížinaté oblasti na severe Európy.

V uvedenom kontexte je potrebné vnímať aj prípadnú ruskú inváziu na Ukrajinu. Môže mať mnoho podôb, rôznu intenzitu a niekoľko taktických cieľov. No dajme tomu, že by sa Moskva rozhodla obsadiť celé územie Ukrajiny alebo aspoň jeho podstatnú časť. Znamenalo by to priame vojenské ohrozenie Slovenskej republiky? Nepochybne by sme boli vystavení silným migračným tlakom a s veľkou pravdepodobnosťou by naše hospodárstvo aj domácnosti trpeli prerušením dodávok zemného plynu. Vojenské ohrozenie či narušenie suverenity Slovenskej republiky by však bolo v popisovanom prípade nepravdepodobné, respektíve by sa prakticky približovalo k nule.

Ukrajina je štát s rozlohou porovnateľnou s Afganistanom, má približne 43 miliónov obyvateľov a z viacerých hľadísk kompetentné a schopné ozbrojené sily. Nie je veľmi hornatá, no rieka Dneper v niektorých častiach toku predstavuje masívnu prekážku. Útok zameraný na obsadenie a podrobenie si celej krajiny je mimoriadne neistým podnikom a aj keď dobytie Kyjeva by sa mohlo javiť ako istá záležitosť, podmanenie celého územia nie je také ľahké, ako si mnohí predstavujú. Jedna vec je

vyhrať na konvenčnom bojisku, úplne inou vecou je dostať obsadenú/obsadzovanú krajinu pod kontrolu nielen vojensky, ale aj policajne a administratívne.

Ak by Rusi napadli Ukrajinu a v prvom kole by vyhrali, kyjevská vláda by bez najmenších pochyb z exilu alebo zo západných častí územia organizovala pokračovanie ozbrojeného odporu tak vojenskými prostriedkami, ako aj rôznymi asymetrickými formami boja záškodníctvom počnúc a partizánskym odbojom končiac. Moskva by mala plné ruky práce s pacifikovaním dobytých území a nemala by apetít pokračovať rozširovaním konfliktu napríklad do Pobaltia alebo nebodaj na Slovensko, ktoré je z pohľadu ruskej stratégie bezvýznamné.

Nemožno však opomenúť aj to, že ak by Rusko zaútočilo na Ukrajinu zároveň zo severu, západu aj juhu, front by mal okolo tisíc kilometrov a bol by nútený pohybovať sa stovky kilometrov smerom na západ. To si vyžaduje nielen obrovskú vojenskú silu, ale aj mamutiu logistickú podporu. Pri invázii takéhoto rozsahu vždy hrozí riziko, že sa zasekne len preto, že tylové jednotky nie sú schopné dopĺňať bojovým útvarom palivo a strelivo. A to si veľmi dobre uvedomujú všetci ruskí stratégovia. Preto je scenár plnohodnotnej invázie na Ukrajinu nepravdepodobný a jeho mediálna prezentácia plní politicko-propagandistické ciele, o ktorých je však potrebné povedať, že sú legitímnu súčasťou medzinárodných sporov, akým je aktuálna ukrajinská kríza.

Slovensko a obranná dohoda s USA

V tomto bode je potrebné urobiť dva kroky späť a vrátiť sa k rozširovaniu NATO a k dohode o obrannej spolupráci s USA. Ak by Slovensko súhlasilo so vstupom Ukrajiny do aliancie, jej konflikty s Ruskom by sa automaticky stali aj našimi spormi či nebodaj vojnami. A to nie je v našom záujme. To však neznamená, že o osude Ukrajiny sa majú dohodnúť Rusko s USA za zatvorenými dverami. Kyjev musí byť aktívnou súčasťou rozhovorov o bezpečnostných garanciách v Európe, o tom niet pochyb. No aj Slovensko musí mať slovo pri rozhodovaní o tom, či chce, aby bola súčasťou NATO aj Ukrajina. Nehovoriac o tom, že každá zmysluplná dohoda o bezpečnostných garanciách v Európe je možná len za účasti Nemecka, Francúzska a Poľska.

Druhou stranou mince je dvojstranná obranná dohoda Slovenskej republiky s USA. Práve preto, že záujmy na pôde NATO sú priveľmi heterogénne, Spojené štáty sa usilujú zabezpečovať si presadzovanie svojej eurázijskej stratégie obrannými dohodami s vládami členských štátov východného krídla NATO. (USA konajú veľmi podobne v regióne západného Tichého oceánu.) Slovensko aj vďaka prítomnosti Ukrajiny nie je súčasťou východného krídla NATO, no z pohľadu USA a ich strategických záujmov je vhodné mať tylové letecké zabezpečenie na našom území. Otázka však stojí tak, či je to aj v záujme Slovenska. Ešte presnejšie – či Slovenská republika potrebuje dvojstrannú obrannú dohodu s vládou Spojených štátov. Odpoveď približujúca sa k pravde by mohla znieť asi tak, že takáto dohoda nie je z bezpečnostného hľadiska pre Slovensko nevyhnutná, a preto je potrebné položiť si ďalšiu otázku. Aké iné výhody môže získať štát za podpis dohody, akú nevyhnutne nepotrebuje? Napísať, že žiadne, by bolo priodvážne, pretože s ohľadom na nedostatočnú informovanosť sa to jednoducho nedá tvrdiť. No nepochybne obstoí konštatovanie, že zatiaľ takéto výhody nevidno a nikto ich nám ani neukazuje.